ТОФИГ МАНМУД

Көзәллик гојнунда көзәллик

◆ ҺЕКАЈӘ

ИСТИРАНӘТ етдијмиз јер мешанин етојиндәдир, мешә исә гарышмајдыгы дәгәрлә бирликдә галхмыш, учалмышдыр. Сәнин кәјә јаллан дәгәр дејил, нәһәнк мешанин өзүдүр. Дәрәнин бушланғычында чығырда дајанмыш гызларымы көзләјирдим, бир дә көрдүм ки, јујурә-јујурә кәлирләр.

— Ата, ичәзә вер, Афаг һәлә да бизимлә кетсин.

— О кимдир?!

Бир дә көрдүм ки, кәнч, ағбәниз бир гадын әрәдәсиндә бирликдә јанымда дуруб. Арвадым мәни онунла таныш едиб деди:

— Муәллимдир. Мешәни көрмәк истәјир.

— Нә дејирәм, бујурсун, чох шәдәм!

Афағын әләппаг јанағлары азачыг гызарды. Голсуз, сағы күлүг дон она чох јарашырды, ағ чылпаг голлары әәрифди. Сачларыны гыса бурдурмушду. Әлинда һәр өнтимала гаршы көтүрдүјү нәкиз жакет варды. Гызларын Афағын голуна кириб гәбәгә дүшдүүнү. Мән дә онларын дәлиныә Арвадым өл едиб бизи јола салды, тәпшырды ки, тез гајыдаг. Бир аздан јашыллығын ичиндә итдик. Мән төләсмирдим. Чүнки табәнә бахмаг, һәр кичикләһәнә бә'зә јадымда сахламаг истәјирдим. Бир дә көрдүм ки, онлар гол-гола јох, бир-бириниН ардынча кедирләр. Чығыр дәрәлмиш, һәм дә һәр ики тәрәфин јашыл чәнкәлликләри чохалмышды. Балача әәчалар, коллар, отлар, чичәкләр бир-бириә гарышмышды. Бә'зи коллардын тикәнли зоглары узаныб јолу кәсмишди. Балача гызым гуш кими сәкир, гәбәгә кедир, тез-тез әрхәјә чәврилиб бизә бахыр, күл-чичәк дәрир, севинирди.

Бирдән онлар дәјәндиләр, нәјсә мәрагла бахдылар. Һәтта балача гызым јоха чыхды. Мән јахынлашанда Афаг деди:

— Нә гәшәнкдир. Отаг кими.

Гарышмышда һәгигәтән јамјашыл бир отаг варды. Мән дә балача гызымын дәлиныә ичәри кәдим. Әәчалар, коллар әлә һундура галхмыш. Һәрәдә әлә бирлашмишдә ки, тәван јаратмышды. Сых-сых әәчалар дөрд тәрәфдән дивар кими галхмышды. Отағын дөшәмәси гәзәллә, будагларла, чөчәлә, отларла, чичәкләрлә долу иди.

Һәлә нә гәдәр јашыл тәлаф варды. Алты бә'зи кими сәрин! Үстүндә сапсары чичәкләри олан коллар о гәдәр чох иди ки, һәр тәрәфи бүрүмүшдү, башга колларда бирлашиб, сых чәнкәлләр јарадыбды. Јердән фәвәрә кими галхан фындыг әәчаҳары бир тәлә нәһәнк күн дестәсинә чәврилирди. Башга коллар, сармашыглар ону әлә бүрүјүрдү ки, өзү көрүмәз олурду.

Бојабој галхмыш јашыллыг диварына бахырдыг. Сармашыгларын шәјтәрбәзәр әә чичәкләри коллардын арасындан дөрдән сечилирди. Бејуртләнләрин зоглары һәр јәндән дикилмиш гызларды. Гызларымы көрмәјиб сүр'әтими артырдым. Фикирләшдим ки, јагын һәнсы колун, тәлаф јатмасса кирибләр. Јенә галын, сых јашыл диварын гарышысында көчдә хышылты ешидиб чәврилдим. Көрдүм, Афаг зәрифә, әә голларыны узадыб фындыг әәчаҳларын бир будағындан сәллаиә чәфәрә рәнкли чичәји дәрмәк истәјир. Һоппанмаг истәјәндә мәни көрдү, күлүмсунду:

— Әлим чатмыр, амма көзәл чичәкдир! — деди. — Өрүкнәл рәнкли әәр.

Јахынлашдым, әлимә узадыб чичәји дәрдим. Афаг узадыб:

— Бәс гызлар һаны?! — дејә сорушдум.

— Гәбәгә гачдылар...

Афаг чичәји әр, зәриф әлләриндә тутуб дешүнә сыхды. Чәһрәси рәнкли бу чичәјә көзәл јер вары. Илк дәфә иди ки, чәврилиб онун үзүнә бахдым. Ағаппаг, гәшәнк јанағлары азачыг тотуғуг, бу тотуғлуг она ушаг сәммијәти кәтирмишди. Әл гара көзләри о гәдәр ишыглы идә, онун гарагыны бә'зән итирди, бу ишыгда гара рәнк јагутләк көзәл көрүнүрдү. Ону дигәтлә бахдығымы дүјән Афаг јенә азачыг гызарды, бу гызарты әввәл јанағынын тотуғларынын бүрүдү, сонра јајылды. Ону утандырмамаг, зәрафәт етмәк үчүн:

— Бурда һәр шеј көзәлдир! — дедим.

— Мән дә!— Афаг күлә-күлә деди. Көрүнүр, һәр шеји баша дүшүн, әсәлән, зәрафәтчүл, һөјәтсәзәндир. Гызларымы сөјләјәндә балачасы бөјүрдән чыхыб мәнә бир дәстә чичәк узатды.

— Нечәдир, ата, јахшыдыр?!

Дөгрудан да күлләр чох гәшәнк өз әлләриндә.

Күлләри өрүб јенә гәбәгә гачды. Бөјүк гызым улдуз-сајдуз сары чичәкләри олан бир колун јанында дәјанмишды. Шах-шәәлә өртүлмүш фындығ әәчаҳын бир тәрәфи әјилдимишди, санки гызымын јүкүндән горумаг истәјирди. Бир аз кәтдикдән сонра әчағлыг башланды, бу әчағлыгдан әшағыда дәниз кими долғаланан јашыллығы, сағында һундурдә ики дағын арасы илә узанан дәрәни көрә билдим.

Балача гызым јенә јоха чыхды. Һәнсы колун дәлиндә кизләнмишдә, аллаһ билир. Бөјүк гызым ону ахтарырды. Афаг исә күлләри, чичәкләри, әәчаҳлара бөјүрдү.

Инди чобанјастыны чичәкләри өз тез-тез кәзә дејирди. Бә'зән бөјүк бир сәһәнә тутуг, бә'зән тәкәм-сејрәк көрүнүрдү. Афаг бу чичәкләри јығырды.

— Хошунуза кәлирмә?

— Гијмәтдир. Мән Москвада һәмишә бу чичәкләри алырам. Бә'зән өрә Бакыдан апарырам.

— Москвәјә тез-тез кедирсиниз?!

— Бәли, дөмәк олар ки, һәр јај. Москва өз Ленинградә.

— Нә өчәб!!

— Гоҳумларымыз вар. Һәм дә шәһәрин мәдәни һәјаты илә маралланырам. Сәнәдләрдә, театрларда олурам... Тезә сәнәкар мәни севиндирир. Импрессионистләрин, Матиссин, Дејнеканын, Пикассонун әсәрләрини бәјәнирәм. Инди бу мәшәдә нәдәнсә о рәссамлары хатырлајырам.

— Бизим рәссамларымыз да сон заманлар...

— Еләдир. Мән ән чох Рәсим Бабајеви севирәм. Тәһир дә, Тогрул да, Микајыл да јахшыдыр, амма Рәсим чох севирәм.

Бир дә көрдүм, балача гызым ики дағын арасындакы һасарын үстүнә галыб орден кими сәләмләјир. Бөјүк гызым да һәсарын алты илә кедирди, јегин сәгдәки мәшинин бөјрү илә галхан дәрәјә чыхмаг истәјирди. Јашыллыгда еләә өртүлмүшдү ки, бәш аддым о јаны көрмәк мүмкүн дејилди. Әр ири бағәәрпағлары илә долу иди. Чаван ғәнгаллар јамјашыл, тикәнли зоглары үстүндә тунд гырмызы рәнкли күнбәзәри чичәкләри илә дәјанмышды. Афаг күлә-күлә онлара бахды:

— Ғәнгалын дә көзәл вармыш!

— Кәнчлик һәр јердә, һәр заман көзәлдир.

— Нәјә кә, мәним кәнчлијим солду. Јашым отузу кечдә. Дә һә кәнчлик!!

— Һәр һалда тәмам узаглашмајыб.

— Ола биләр. Мәнсә онун гәдринә билмәдим.

— Нијә?!

Бирдән јухарыдан бир дәш јумәләнләјә дүшдү. Горхуб әрәләјә атылдым, фикирләшдим ки, һәјәзәдә олар, гызлар горхарлар. Лакин Балача гызымын јамаа дајырмашдығыны көрүб тә'кидлә көрә ғајытмасы үчүн тәләб етдим. О, көмүлүз көрә дөнүб јамаа чыхмаг үчүн нөвбә етди. Јухарыдан, јашыл будагларын, јәрпағларын, колларын арасында дизә гәдәр галхан отларын, чичәкләрин үстүнә дүшәнә өн кими јашыл, сачы бәнтли, ағ палтарлы, ағыг, мәһрибан бир гызы мәндән нөвбә етләјирди. Мәнсә бу мәнзәрәјә, көзәллик гојнундакы көзәллијә бәхтијарлыг. Буну Афаға кәстәрмә фикримә дәјәндә бу мәнзәрәни бәјәнди.

— Гызын көнлүнә дәјмә, — деди. — Гој кәтсин!

— Јахшы! — дөмәјмәк балача гызымын өрәләјә чыммасы бир олду.

Бөјүк гызым дәрә илә јухары галхырды. Дәјаныб Афағын јахынлашмасыны көзләди. Көлә-кәтүр јолда өрнәк-зырдалы дашлар варды. Гәрибә јолда өјнәнә бир ағачын назик будаглары јерә дәјирди. Гызымла Афаг ағачын јанындан өтүб кечүрмәз олдулар. Бу, әнчир ағачы идә, өрә јарпаглары, будаглары дөрәнә тутмушду, онун арасына кирә бир анлыг сых көкәлиндә дәјанмаг истәдим. Өтрәф сүкут ичиндә нәфәс алырды. Јарпагларын арасынан әста-әста дөрә боју галхан Афағы өз гызымы әјдын көрүрдүм. Бирдән онлар дәјаныб көрә бахдылар. Мәни көрмәјиб өә'рәтләндиләр. Һәтта дөјәсин горхдулар. Бир аз да кечди, гызым бәрдан:

— Ата!—дејә гышгырды.

Өнүр ағачын арасындан чыханда, онлардан гәнәнә илә күлдүјүнү көрдүм. Һәлбәки чыхмәсәдым, һөјәчан ичиндә мәни ахтарачағдылар. Бу заман бөјүк гызым балачанын јанында јамаа дөнмүшдү. Она чатыб јухарыда кәздән итдиләр. Афаг мәни көзләди:

— Јахшы гызларынызы вар!— деди. — Көзәлијә севирәм.

— Көзәлијә ким севмир?! Нечә күндүр башымы дөнк едирләр: кәдә, кәдә. Онлардын хәјиш илә кедирәм. Јохса бу гоча вахтымда...

— Нијә өә дејирсиниз, сиз һәрә, гочалыг һарә?!

— Еһ, даһа гочалыгы јанымда көрүрәм.

Дөрә дәһа да дәрәлды. Биздән бир аз гәбәгә гәпгара бир гуш өә'рәди. Јахшылашсг да, јәриндән тәрпәнмирди. Еә билдим ки, горхуб өләмир. Лап јахшылашанда учуб бир аз арасында јенә јера гонду.

— Гәратојгудур! — дејә Афаг онун гәриблијиндән данышды. —Еә бир гушдур. Бә'зи адамлар кими...

— Бәјәр сәзунуз јарымчыг галды. Көнчлијин гәдрини билмәдиниззә әләгәдар.

— Еһ! О мә'нада дејирәм ки, һеч кәсә үнсијјәт бәгламәмишәм.

— Јәгин ағлы дә гурмамысыныз?

— Тәәссүф ки, јох! Рәјонда јашајырам, јүз дили мүәллимләјәм, мәктәбә апарыр кәтирирәм, кетмәдим, бүтүн иктиам ишләрдә габағдајам, мүхтәлиф јерләрә е'замијјәтә кәндәрилирәм. Дә кәл ки, һеч кәс мәни хошбәхт сөјмүр. Чүнки әрим јохдур. Гәрибәдир, бу мәним әјнимә дә кәлмир. Такә анам дөрд өләјир. Бир дә гоҳумларым. Еә кечә-күндүз данышырлар. Мән дә һирсләнирәм, дејирәм, өрә кәтмәк сәадәтдир!! Мәкәр бөјүк сәадәт јохдур!! Бах, индән бу дөрә боју галха-галха кәзәлликлә бахмаг мәнә ән бөјүк сәадәтдир!

— Әкләр дәләзымдыр.

— Өрә кәтмәк хатирә илә өә кәтмәк мәним үчүн рәзалетдир! Еә билирсиниз мәни кә'тәјин јохдур!! Ики ағ, ики ал чәбә кәзәләјәләр олуб. Инди дә әә! Кәтмирәм, чүнки севмирәм. Сәвдијә адамлар дә олуб. Онлар да мәндән узаг гачыблар. Бәлкә дә мәни башы дүшмүјүбдүр.

Бирдән гәрибә бир сәс ешидиб дөнсәндиș, һәтта горхдум, гызларымы сәсләдим. Лакин онлардан чаваб әлмајанда бәрк нарәһәт олмаға башладым. Бир дә онлары сәсләдим. Јенә чаваб өә кәлмәди. Шүбһәли-шүбһәли ағачын арасына, Афағын өә'рәти гачмышды. Чәлд өзүмү јамаа атдым, јухарыда битән ағачларын чәрәкәси илә кетдим, лакин һеч бири көзүмә дејмәди. Јашыл будаглар, палыд ағачынын алтында үстү, јаны баштан-баша отла өртүлмүш јери көмә көрдүм. Орден кәјлүш сәсә кәлирди. Јахшылашдым, һәр јери гызым көмәнин ичиндә әјләшмишдә. Онлара өчәгләнирдим.

— Нијә чаваб вермирсиниз?

— Ата, ешитмирдик.

Көмәнин ичи сәрин өә хошиди. Мән дә кечдим. Дибдә кәнә јорган-дешәк варды. Бардаш гуруб өјләшдим.

— Көрүрсән, ата, нә јахшыдыр!

— Көрүрәм, Афаг зала одә тәкдир, һәм дә сиздән никарандыр.

Онлар ајага галхыб дөрә тәрәф гачдылар. Бу комадан кетмәк истәмирдим. Һәтта узандым. Еә бил мәнә дејирмиș кә өрә кәтмәк, сәринлик, өтрәф галын мешә, дөр... Гызларымын сесини ешидиб дуруб кәтдим. Онлар Афаг илә бирликдә дөрә илә кедирдиләр. Һәр јери тәрәфдән дөр мешәси өнүб бу дөрә бирләширди. Онларын јанына кәтдим. Балача гызым дәјаныб өә'рәти јанында чичәкләрини мәнә узатды. Мән онлары көтүрүб бағрыма бәсдим, кә'зәл, зәриф күлләрә дөнә-дөнә бахмағдан јорулмурдум. Илаһи, балача гызым кәзүндә нә гәдәр севинч варды өә бу севинчин өзү дә бир көзәллиә чәврилмишдә.

Гызлар гәбәлдә битмиш, будаглары гурумуш, текулмуш бир палыдын өнүндә дәјандылар. Палыдын өчүнәчәлә кә кәмин варды. Көдәсин башдан-баша мәмәр тутмушду.

— Ата, нијә ону мәмәр тутө!!

— Јашдамышдә, гочалыб.

— Ата, о ағача бах! — Бөјүк гызын палыдын сәг тәрәфиндәки гәрибә ағачы кә'тәрди. Даһа дорусу, бу бир ағач дејилди, ики ағачды, јердән галхмыш, һәәдә бирлашмиш бир-бириә сармашыб бурулабурула учалмышдыг.

Дөрдә ју ахырды. Көрүнүр, һәрәдә јахшылыгда булаг варды. Јухары галхдыгча су чохалыр, балача-балача кәлмәчәләр, әрәләр јарәнырды. Сағ өә сол мешәнин будаглары дөрәнин үстүндә көрүшүрдү.

— Ушаглар, көрүә гајыдаг!

— Јох, јох!

— Зирәјә гәдәр кедәк.

— Зирә узагдадыр, гызым. Сонра ахшама дүшәрик.

Гајыдандә јенә гызларым гәбәгә дүшүү, һәрдәсә кәздән итдиләр. Афаг кәлмәчәләрдән, әрхәрдән кечмәјә чатмалык чәкәндә гулпнан тутурдум. Бә заман о, кә'зләринә гәдәр бахыб мәнинәтәрбәјгла мәнә бахырды. Һәтта бә'зән өзү јахшылмаг үчүн гышгырыб әлини мәнә узәдирди. Афаг назик жакетин чөјләрәнә етмишдә, бә'зән сурушурду, өз гәлб јерә дүшүү. Мән әрхәдан жакетә гәдәрчә чөјләрини јығырдым. Бу заман әрхәјә чәврилиб күл-күлә, разылыгла бахырды. Бирдән дәјәндим, башымы галдырыб дөрәнин үстүндә гучаглашан бу гызлара бахдым. Јарпаглар әрасындан көрүнән көјүн фирүзәји рәнки дөнә рәнкинә чәврилди.

Афаг да дәјәндә, нәјәтлә көрә дөнду. Мәним кими көјә бахды, күлүмсунду, јахшылашмәјмиș көзләди. Кәнчлик тәрәддүнү һеч итирмәмишди, үзү чох гашәнкди. Бир анлыг һәр шеји унутдум, гызларымы да, итирәчәт ешки дә, дүнјаны дә! Көзүмә бу мешәли дөрәдән, бир дә Афағдан башга һеч нә көрүнмүрдү.

Сүр'әтлә она јахшылашырдым ки, бирдән балача гызымын сәси кәлди:

— Ата, сусән чичәкләри тәпмишәм, сусән чичәкләри! Ата! Дөрд тәрәфә бөјүндүм. Гызымы көрә билмәдим. Афаг да күлә-күлә бахырды. Ону сәсләмәк истәјирдим ки, өрә әләс алмасын алтындан чыхан гызымы көрдүм.

— Ај шејтан, һәрә гәлмысан! — дејә гышгырдым. — Душ ашаг!

— Ата, бурда сусән чичәкләри долудур.

Бир аз ашағыда јенә гызларымы итирдим. Афаг габағда кедирди. Сүр'әтдән артырыб она чатдым. Жакетини өзүнә јухна кечирмишдә. Әлинда балача гызымын вердији сусән чичәкләрини тутмушду.

— Мән илк дәфәдир бәлә гәшәнк чичәк көрүрәм, — дејә Афаг күлә-күлә мәнә бахды. — Чох зәриф-дир. Инсанын, бу кә'зинтидән бөјүк зәвг алдыг. Гызларымыз гијмәтдир, хошбәхт олсунлар. Сиз исә мәни өз гызларыныздан әјырмадыныз, бә'зә өә гәдәр тәшәккүр едирәм.

— Дөмәз! — десәм дә, сарсылдым. Бу тәшәккүрә дејәр дејилдим. Чүнки бәлкә, јухарыда бир анлыг ојса, кечирдијим кизли, анлашылмаз һисси өә хәчалат чәкдим. Һәтта гызым мәни сәсләмәсәјди, нәсә хошәкәлмәз бир сез-сөһбәт да ола биләрди.

— Нәсә дөмәк истәјирсиниз?

— Афаг әјләр сахлады, — чәкинмәјин, дејин!

Мән дә дәјәндим. Она сары чәврилдим. Афағын гара көзләринин ишыгы үрәјә гәдәр кедиб чатырды. Одур ки, чох бахә биләјиб, көзләримин јајындырдым, финдиг әчағларынын јарадығы јашыл талаәрә зилләдим. Тәбиәт көзәллијиндән өөчдә кәлдијими һеч кәсдән кизләтмәкдим, онда бә кә инсан көзәллијиндән өә гәрәшмә да дәјәнмиș Афағын көзәллијиндән хошландығымы нијә кизләдим?! Нијә өзүнә демәјим, бүнү демәк гәбаһәтдирми, јазыг кимә нә хәјанәтдирми?! Бу фикирләр бејнимдә шимшәк кими парлајыб кечдикчә пыылдадым:

— Сән мәним хошума кәлирсән, Афаг!

Гыз дикәнди, өлә бил гара көзләринин ишығы артды, ағаппаг үзүнүн тотуг јерләри лаләдә јанды, утанчаглыг, һејрәт, шашалыг бир-бириә гарышдыгы, өзүнү итирдијдән һәјәчанланды. Оны бу вәзијјәтдән гуртармаг үчүн:

— Горхма, Афаг! — дедим. — Сән бу тәбиәт кими хошума кәлирсән!

Афаг өзүнә кәлди, күлдү:

— Ах, тәбиәт! — дејә ма'налы-ма'налы мәнә бахды. — Тәәссүф ки, тәбиәт кими кә'зәл дејиләм.

Бу заман узагда, дөрәнин башланғычында, басарын о тарында гызларын бәнд гарышмамага кә'зән аналарына нәвәсинә нә данышырдылар. Афаг онлара дөгру кедә-кедә күнаһ бу јашын дөгә арасында көрүнмәз олурду. Мән кә'зәлләк гојнунда бу кә'зәлләјин өзүнә гәдәс бир дәнә јүлә, дәнә мүгәддәс бир кә'зәлләк кә'рдүм, о, ундулмаз дүјү кими һамшәлик үрәјмидә галды.